

INGLIZ TILINI KOMMUNIKATIV YONDASHUV ORQALI O'QITISH

Raximova Dilnoza Dilshod qizi

Toshkent ijtimoiy innovatsiya universiteti

“Pedagogika va psixologiya” kafedrası o'qituvchisi

Elektron pochta: dilnozasunnatova99@gmail.com

ANNOTATSIYA

Tilning murakkabligi, xoh og'zaki, xoh yozma bo'lsin, bugungi globallashgan dunyoda ingliz tilini o'rgatish va o'rganishga talabning yuqori bo'lishiga olib keldi. Ingliz tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyoj butun dunyo bo'ylab sifatli o'quv materiallari va resurslariga talabni keltirib chiqardi. Til o'rganish endi foydalanuvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot shakli sifatida qaraladi. Shunga qaramay, O'zbekistondagi ba'zi muassasalar hanuzgacha Grammatik Tarjima Metodiga (GTM) tayanadi, bu esa lug'at, grammatika va o'qish ko'nikmalariga ega bo'lishiga olib keladi, lekin so'zlashish ko'nikmasi rivojlanmay qolaveradi. Buni hal qilish uchun o'qituvchilarga kommunikativ tilni o'qitish metodikasini qo'llash tavsiya etiladi. Ushbu maqola o'qituvchilarni ushbu yondashuvni amalga oshirishdan to'xtatuvchi omillarni aniqlaydi va samarali usul sifatida muassasalarda kommunikativ tillarni o'qitishga rioya qilish muhimligini ta'kidlaydi. Ingliz tilini mazmunli o'rgatish va o'rganish fonetika, fonologiya, morfologiya, sintaksis va semantika kabi jihatlarni to'g'ri amalga oshirish orqali erishish mumkin, deb ishoniladi.

Kalit so'zlar: *ikkinchi til, kommunikativ yondashuv, psixologik qoniqish, nutq qobiliyati, motivatsiya, rol o'ynash, film tomosha qilish.*

KIRISH

Bugungi ta'lim vaqt o'tishi bilan o'zgardi. Ikkinchi tilni o'rganishga bo'lgan talab yildan-yilga ortib bormoqda. Chet tillarini bilish dunyo eshiklarini ochishi mumkin. Bundan tashqari, til o'rganish uchun bir nechta sabablar mavjud. Misol uchun, kimdir chet elda o'qishni xohlaydi yoki boshqalar butun dunyo bo'ylab sayohat qilishni xohlaydi. Demak, odamlar butun dunyoda so'zlasha oladigan bo'lishi mumkin bo'lgan tilni bilishlari kerak, masalan, ingliz tili dunyoning har bir burchagida xalqaro muloqot uchun, til to'siqlarining oldini olish uchun foydaliniadi. Biroq, nutqning ustunligi va uning til ta'limi tizimiga turli xil ta'sirini tan olish muhimdir. Shuning uchun kommunikativ yondashuv til o'rgatish va o'rganishda puxta o'ylangan va hayotiy yondashuvdir, chunki uning asosiy e'tibori muloqotga qaratilgan; va u maqsadli tildan foydalanganda o'quvchining kommunikativ kompetensiyasini oshiradi (Braun, 1994, p.71). Boshqacha qilib aytganda, ikkinchi

tilni o'rganishning bir necha usullari mavjud; ulardan biri o'quv jarayoniga katta foydali ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan muloqot yondashuvi bo'lib, u kundalik hayotda muloqot qilishga yordam beradigan muloqotga qaratilgan. Bundan tashqari, Aloqa yondashuvi orqali ikkinchi tilni o'rgatish va o'rganishning uchta usuli: sinfdagi o'zaro ta'sir, muloqot ko'nikmalarini o'rgatishning mos usullari va muloqot qilishdan psixologik qoniqish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD

Muloqot ko'nikmalarini turli yo'llar bilan o'rganish mumkin va talabalar aniq yo'nalishni ko'rsatadigan usullardan va amaliy usullardan foydalanadilar. Ulardan biri rolli o'yin bo'lib, u muloqot qobiliyatlarining innovatsion usuli va muloqot qobiliyatlarini tezda o'rganishning ajoyib usuli hisoblanadi. Bu usulda sinfdagi hamma ishtirok etishi kerak bo'lgan super kuch bor. Agar sinfda kimdir introvert bo'lsa va o'z fikrini to'liq ifoda eta olmasa, uni rolli o'yin usuli bilan osongina jalb qilish mumkin. Van Ments (1999) ta'kidlaganidek, sinfda rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarga jamiyatning turli a'zolarining xatti-harakatlari, o'zaro ta'siri va turli nuqtai nazarlarini o'rganish imkoniyatini beradi (Cynthia, Deaton, Kristen, Ketrin va Jek, 2012). Darhaqiqat, har bir talaba rolli o'yin texnikasida qatnashadi, bu ularning ishlashi, so'z boyligi va nutq qobiliyatlarini baholash uchun ko'proq imkoniyat beradi. Bundan tashqari, bu usul o'quvchilarning xatti-harakatlari, qobiliyati va sabr-toqati kabi umumiy davomat uchun ham foydalidir. Shimoliy Karolina shtatida tadqiqotchi Hilari Flint, Mark Meyer, Monir Xossain va Melissa Klein (2017) rolli o'yin uslubining ularning til o'rganishiga ta'siri haqida tadqiqot olib bordi va 90% talabalar nutq mahoratini oshirgan ushbu uslubdan mamnun.

O'qitishning yana bir interaktiv usuli - bu filmlar. Filmlar va teleseriallarning diqqat bilan to'plangan to'plami ajoyib o'qitish vositasidir. Bu usulda o'quvchilar to'xtab turishlari, muhokama qilishlari, nutq sifatiga ta'sir etuvchi yangi lug'at, frazalarni o'rganishlari, xohlaganicha ko'rishlari mumkin. Bundan tashqari, agar o'quvchilar qahramonlarning xatti-harakatlarini muhokama qilsalar, ular tengdoshlarining fikrini tinglashadi, shu bilan bahs yoki muhokama boshlanadi. Natijada, ular bir-birlari bilan muloqot qilishadi va ishonchli, chiroyli javoblar berish uchun o'zlarining barcha imkoniyatlaridan foydalanadilar. Bjork & Eschenbach (2014); Frank, (2013); Rodrigez va Puyal, (2012); Roell, (2010), MBML yo'riqnomasi asosida, sinfda filmlardan foydalanish va sinf faoliyati uchun so'zlashuvini integratsiyalash bosqichlari bilan talabalarning o'quv jarayonini osonlashtirishga yordam berdi. Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, MBML yo'riqnomasining o'quv bosqichlari to'rt bosqichda aniq amalga oshirildi: tomoshadan oldin, o'qitishdan oldin, o'qitish paytida va tomoshadan keyingi

(Piyaporn & Inpin, 2020, 37-betda keltirilgan). 21-asr turli imkoniyatlarga ega globallashuv asri hisoblanadi va bundan biz o'sib borishimiz kerak.

NATIJARLAR

O'z tajribamga asoslanib, bakalavriatning oxirgi yilida biz O'zbekistondagi mahalliy maktablarda amaliyot o'tashimiz kerak edi; birinchi 2 haftada biz ingliz tili darslarini kuzatdik, keyingi 2 haftada dars o'tishimiz kerak edi. Kuzatuvlarim davomida o'qituvchilarning diqqatini faqat grammatika va matnlardan notanish so'zlarni yozishga qaratgan bo'lsa, keyingi darsda ham lug'at va grammatika qoidalarini so'ramasdan shunday holat o'tdi, shu sabablarga ko'ra o'quvchilarning bilim olishida yaxshilanish kuzatilmadi. . Shunga qaramay, o'quvchilarning ko'pchiligi ingliz tilida bitta jumla ham eslab qolisha olmadi. Shu sababli, sinfdagi o'zaro ta'sir lingvistik ko'nikmalarni rivojlantirish uchun muhim narsadir. Boshqa tomondan, keyingi 2 haftada dars o'tkazish navbati bizga keldi, biz darsni boshqa usulda o'tkazishga harakat qildik, masalan, mashg'ulotlar, o'yinlar va ularga zavq bag'ishlaydigan va ularni til o'rganishga undaydigan qo'shiqlar kuylash. Bundan tashqari, ularning natijalari ortib bordi, bu bizni bilim olishga ko'proq o/z ko'nikmalarimiz ustida ishlashga undaydi.

MUNOZARA

Muloqot yondashuvi ikkinchi tilni o'zlashtirishda muhim omil hisoblanadi. Bu o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarda tildan foydalanishga imkon beradi va ularni rag'batlantiradi. O'tgan yillar davomida ba'zi o'qituvchilarning usuli faqat grammatika va lug'atni haqiqiy hayotda faollashtirmasdan yoddan o'rganish edi. Shu sababli, o'quvchilar og'zaki nutqida muloqot qilishda qiyinchiliklar va zaif tomonlarga ega, chunki ular gapirishlari kerak bo'lganda foydalana olmaydilar. To'g'ri, grammatika tillarni o'rganishning asosiy elementidir, ammo bu o'qitish va o'rganishning passiv usuli bo'lib, bilim olish uchun demotivatsiyaga olib kelishi mumkin. Faol o'rganish - bu so'zlashuv bilan bog'liq bo'lgan har qanday narsa bo'lib, sinfdagi barcha talabalar shunchaki tomosha qilish, tinglash va eslatma olishdan tashqari bajarishlari kerak. Bu talabalarni hushyor ushlab turadi va an'anaviy ma'ruza sinfida sodir bo'layotganidan farqli o'laroq, yuqori darajadagi o'rganish va saqlash imkoniyatini beradi. Sinfdagi haqiqiy muloqot faol o'rganishning asosiy elementidir (Felder va Brent, 2009). Faol ta'lim nazariyasi Konfutsiyning "Men eshitaman va unutaman, ko'raman va eslayman, qilaman va tushunaman" (Braxton, Jones, Hirschy & Hartley, 2008; Nyugen) iqtiboslari bilan bog'lanishi mumkin. & Trimarchi, 2010). An'anaviy sinfdan farqli o'laroq, faol o'quvchilar o'quv jarayonida ko'proq imkoniyatlardan foydalanadilar, chunki ular aytmoqchi bo'lgan narsani o'ylaydilar

yoki iboralarni yozib oladilar, ular uchun yangi lug'atni o'rganadilar va boshqacha qilib aytganda, og'zaki nutqini tayyorlaydilar, bu esa faolroq bo'lgan usuldir. Talabalar matnlarni o'qish, grammatika qoidalarini yodlash bilan shug'ullanishdan ko'ra, muhokamalar davomida maqsadli tildan foydalangan holda o'rganganlari haqida gapirib, ularning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishga jalb qilinmoqda.

Biroq, sinf dizayni va boshqaruv uslublari sinfdagi o'zaro ta'sir va til o'rganishga bevosita ta'sir qiladi. Xuddi shunday, sinfni boshqarish sinfdagi o'zaro ta'sir va talaba va o'qituvchining o'zaro munosabati uchun juda muhimdir. Ushbu ta'rifga ko'ra, sinfni boshqarish o'quvchilarning xatti-harakati va o'qituvchining xatti-harakati, tartib va sinf muhiti kabi bir nechta sabablarni o'z ichiga oladi. An'anaviy sinflarni tashkil qilish guruh/juftlik ishlarini qo'llab-quvvatlamaydi. Shu munosabat bilan, Adhikari (2010) ta'kidlaydi, "sinfni tashkil qilish asosiy muammolardan biridir. Barcha sinflar qatorlar bo'yicha joylashtirilgan va polga mahkamlangan mebellar bilan jihozlangan, bu esa guruhda ishlash va yuzma-yuz muloqot qilish uchun zarur bo'lgan qulay harakatlanishni oldini oladi" (3-bet). Uning ta'kidlashicha, bunday sinf muhiti o'quvchilarni o'yinlar yoki ularning harakatlari kabi har qanday faoliyatga jalb qilishni rad etadi. Binobarin, sinf xonalarini qanday tashkil qilishimiz sinfda o'zaro munosabatlarni rag'batlantiradi yoki rad etadi. Xuddi shu qatorda Chi & Wylie (2014) ta'kidlashicha, "bunday o'zaro ta'sir jarayonlarini rivojlantirishning asosiy elementlaridan biri o'quvchilarni o'z ta'limning agenti bo'lishga undash va ularni sinfga jalb qilishdir". Shunday qilib, o'qituvchilarning e'tibori o'quvchilarni yaxshilashga qaratiladi va talabalarning maqsadi o'rganishni birinchi o'ringa qo'yadi. Braziliyada 1969-yilda tashkil etilgan Unisinos universiteti hozirda 30 000 ga yaqin talaba tahsil oladi va 72 ta bakalavriat dasturlari, 26 ta magistratura dasturlari va 17 ta fan nomzodi bo'limlarini taklif etadi. Ushbu universitetda sinfni boshqarish bo'yicha tadqiqotlar mebelni joylashtirish, uning shakli va markazda chizilgan jadvallar bilan olib boriladi va kompyuterlar bir chetda qoldirilgan. Shunday qilib, biz talabaga kurs maqsadiga osongina erishish imkonini beradigan muhitni yaratishimiz mumkin. O'qituvchi markazlashtirilgan an'anaviy sinf bilan bog'liq yana bir izoh, talaba fikri quyidagicha: "Talaba ham, o'qituvchi ham xursand bo'lmaydi va sinf cheklangan bo'lar edi." Natijada, talabalarning tanlovi ular uchun qiziqarli bo'lgan o'ziga xos dizayndagi sinf xonalarini tashkil qilish edi.

Hech kimga sir emaski, har bir ishda yoki harakatda har kimga aynan ishni bajarish uchun iroda yoki uni boshlash uchun motivatsiya kerak. Xulosa qilish mumkinki, o'quv jarayonida o'quvchilar o'z g'oyalari yoki fikrlarini osongina ifodalash uchun psixologik yordamga muhtoj, bu esa qoniqishga olib keladi. Birinchi navbatda, bunday psixologik qoniqishni tashkil qilish uchun o'qituvchilarning

talabalarni qo'llab-quvvatlashi ularning yangi tilni o'rganish istagiga ham yuqori ta'sir ko'rsatishi mumkin. Asosiy psixologik ehtiyojlar o'z-o'zini belgilash nazariyasining asosiy konstruktiv tarkibiy qismlaridan biri sifatida qaraladi (Deci va Ryan, 1991). Deci va Rayanning (2000) nazariyasiga ko'ra, qoniqish "doimiy psixologik o'sish, yaxlitlik va farovonlik uchun zarur bo'lgan tug'ma psixologik oziqalar" ga ishora qiladi va avtonomiya, kompetentsiya, va o'zaro bog'liqlik, uning qoniqishi psixologik farovonlikka va akademik faoliyatda muvaffaqiyatga olib keladi. Ushbu qo'llab-quvvatlash orqali o'qituvchi va talaba bilan aloqa o'rganishda yaqin bo'ladi. Bundan tashqari, Deci va Ryan (2000) talabalarning qoniqishlari to'g'risida so'rovnoma uyushtirdilar va eslatib o'tilgan barcha talabalar, ha, ularning barchasi akademik faoliyatini yaxshilash uchun psixologik yordamga muhtoj. Bundan tashqari, o'qituvchilari tomonidan psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlangan talabalar "Men hayotimni qanday yashashni o'zim hal qilishda erkinman" deb ta'kidladilar. O'z-o'zini samaradorligi motivatsiyaning psixologik o'zgaruvchisi va o'quvchilarining umumiy yoki akademik yutuqlari uchun hal qiluvchi omildir (Truong and Wang 2019). U "ma'lum turdagi ta'lim ko'rsatkichlariga erishish uchun harakat kurslarini tashkil etish va amalga oshirish qobiliyati to'g'risida shaxsiy mulohazalar sifatida" ta'riflangan (Zimmerman, 1995). Bandura (1997) shaxsning o'z-o'zini samaradorligini rag'batlantiradigan to'rtta manba mavjudligiga ishonadi, shu jumladan (a) faol o'zlashtirish tajribasi, (b) o'zboshimchalik tajribasi, (c) og'zaki ishonitirish va y(d) psixologik va effektiv omillar. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, o'z-o'zini samaradorligi odamlar yoki talabalarning sa'y-harakatlari, akademik ko'rsatkichlari va tanlovlariga ham ta'sir qiladi. Bundan tashqari, "haqiqiy qobiliyat, oldindan tayyorgarlik va erishilgan yutuqlar va o'z-o'zini samaradorligi bilan bog'liq (Bandura, 1997). Bundan tashqari, o'z-o'zini samaradorligi talabalarning til o'rganish muvaffaqiyatida juda ta'sirli omil hisoblanadi. Ishtirokchilar, shuningdek, dastlab Pintrich va boshqalar tomonidan ishlab chiqilgan Motivated Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ) ga moslashtirilgan o'z-o'zini samaradorligi so'rovnomasini to'ldirishdi. Natijada, o'quvchilar zavq olishdi va tanladilar, o'z-o'zini samaradorligi ularning o'quv jarayonining muhim elementidir.

XULOSA

Ingliz tilini o'rganish butun dunyo bo'ylab talab bo'lgani uchun uni o'rgatishning ko'plab usullari mavjud. ikkinchi tilni o'qitish va o'rganishning passiv usullari tufayli ko'pchilik o'quvchilarning og'zaki nutqi yaxshilanmadi. Ularning umumiy ishlashi faol o'rganish, psixologik qizarish va usullar kabi bir nechta sabablarga bog'liq.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Bariro Abrejo, Shabana Sartaj, Sadia Memon (2019). English Language Teaching through Communicative Approach: A Qualitative Study of Public Sector Colleges of Hyderabad, Sindh. *Advance in Language and Literary Studies* 10 (5), pp. 43-49.
2. Agbatogun, A. O. (2014). Developing Learner's Second Language Communicative Competence through Active Learning: Clickers or Communicative Approach? *Educational Technology & Society*, 17 (2), pp. 257-269.
3. Rezida A. Fahrutdinova, Iskander E. Yarmakeev & Rifat R. Fakhruddinov (2014). The Formation of Students' Foreign Language Communicative Competence during the Learning Process of the English Language through Interactive Learning Technologies (The Study on the Basis of Kazan Federal University). *English Language Teaching*; Vol. 7, No. 12; pp. 36-45.
4. Tiwari, T. D. (2021). Classroom Interaction in Communicative Language Teaching of Public Secondary Schools in Nepal. *Indonesian Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics*, Vol. 5 (2), pp. 373-385.
5. Rahime Karbakhsh, Safa, M. A. (2020). Basic Psychological Needs Satisfaction, Goal Orientation, Willingness to Communicate, Self-efficacy, and Learning Strategy Use a Predictors of Second Language Achievement: A Structural Equation Modeling Approach. *Journal of Psycholinguistic Research* 49: pp. 803-822.
6. Chaya, P. & Inpin, B. (2020). Effects of Integrating Movie-Based Mobile Learning Instructions for Enhancing Thai University Students' Speaking Skills and Intercultural Communicative Competence. *English Language Teaching*; Vol. 13, No. 7, pp. 27-45.
7. Cynthia, C. M., Dodd, K. D., Drennon, K., Nagle, J. (2012). "Prey Play": Learning about Predators and Prey through an Interactive, Role-Play Game. *Science Activities*; 49, pp. 128-137.
8. Najmiddin, I. (2023). THE INTEGRATIVE ROLE OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE IN INFORMATION SOCIETY.
9. Flint, H., Meyer, M., Hossain, M., and Klein, M. (2017). Discussing Serious News: Teaching Communication Skills Through Role Play With Bereaved Parents. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*; Vol. 34 (3), pp. 254-257.